№ 8167

Redaktionen av Folkminnestävlan,
Skånska Dagbladet, Malmö.

Åpen.

Bifogar härmed några minnen från det gamla, glada Malmö. I den händelse de anses lämpliga för deltagande i den beramade tävlingen, förblir jag tacksam och tecknar

Med utmärkt högaktning

Malmö den 3 oktober 1941.

75-årige Carl Robert Ahnquist
f. d. kamrer
Kommendörgatan 3 (Rosén) III, Malmö.

N. 8167 : 1.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Ljusinbrinning."

En gammal sed, som för längesedan försvunnit.

Oldenstund jag själv ej deltagit i någon "ljusinbrinningsfest", utan endast hört något om detsamma, har det varit svårt få utförligare och tillförlitliga uppgifter om denna gamla hantverksgesällers festlighet på sina respektive arbetsplatser. Det var ej inom alla yrken denna mycket gamla sed från skråväsendets tid förekom, mest bland skräddare, skomakare, guldsmeder och cigarrmakare, ja även träsvarvare och pianosnickare, d. v. s. stillasittande hantverksarbete.

Jag lyckades till sist få vetskap om en gammal hantverksmästares adress, och där erhöll jag beredvilligt en del upplysningar från den tid, då han, en 85-årig, arbetade först såsom lärling och sedan gesäll i det yrke han valde för sin framtidsbana.

Arbetstiden var lång på den tiden, från kl. 6 på morgonen till 8 eller 9 på

M. 8167:2.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2.

kvällen, varför man nödgades tända redan den 1 september. Gamla seder höll man alltid högt och i trogen helgd. Mästaren var ju den, som fick betala ljusinbrinningskalaset, åtminstone i de allra flesta fall.

Så fort det började bli skumt på kvällen den 1 september, sade min sagesman, upphörde arbetet i väntan på vad som komma skulle. Det dröjde ej länge förrän ett bord och några stolar buros in i verkstaden och mor i huset kom med den vita duken, strax efter följd av mäster själv med konjakskaraffen, ibland även rom, sockerkaret, en bringare varmt vatten, glas och skedar på en bricka. Där som fanns mer än en gesäll, där skulle den äldste börja blanda toddyn, redan första gesäll och sist mäster själv. Var där någon begåvad med sångröst, skulle han, efter att första klunken ur "skål" kunnats undan, sjunga:

"Lägg lite socker i ett glas,
slå vatten i två tredjedelar,
låt detta stå en stund och dra's
slå sedan konjak i som felar!"

Glasen skulle vara fyllda till bräden. När man så skålat ett par gånger, påtalade man på med ev. behövs rom, för att toddyn skulle få bättre färg. På en del ställen användes varmt tevatten i stället för vanligt "bund-

M. 8167:3.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

vatten", även detta för att höja färgen.

Mor i huset fick alltid smaka på den äldste gesällens toddy innan han "spätt på". Sedan fick hon smaka mästers egen toddy ("fars toddy"), men då hade han passat på att spå den dessförinnan. Detta gjorde att hon spottade, "grinade illa" och torkade sig om munnen med förklädet och sade: "Fri för den lee va' den va' räli!" "Två toddar på man" var vanliga receptet. Fanns någon lärpojke anställd, fick denne "hålla te gee me kaffe och kagor" i sällskap med pigan i köket. Efter något pokulerande och stämningen nått den rätta höjdpunkten, togs toddybricka bort och de manliga gick ut om huskunten, medan det att mor i huset och pigan, eventuellt även dottern, dukade fram ett härligt smörgåsbord. Drieka och brännvinskaraffen tog mästar hand om. Men nu församlades alla i huset efter familjen vid bordet. Den rätta stämningen var nedersgås.

Första skålen hälsades med "helan går", varefter mästar tillönskade sina arbetare god hälsa och goda förtjänster under den kommande vintersäsongen. Så klipptes halvan, föregången av "halvan går", men åtföljd av "skål mästar! Hud välsigne både mästar och kvinnfolken, för vi kan nägn inte!" Och så sjöngs åter en vårstump, ibland gammal, men ibland

4.

M. 8167:4.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

en ny för dagen. Exempelvis:

"Lommen full me' penger,
varmt i alla sängar,
e' den bästa trösten
nu på ettehösten.
Fadderulladej!"

Sedan blev det kaffe över lag och de manliga stoppade "Ruligt och lott" i pipan, tände på och rökt i fulla drag. Klockan 12 på natten var gillet slut och det blev sängdags. Men nu fick brunnpolken bråt om och dukade undan, ty gesällerna och lärpojken hade kraj på stället – i verkstaden. Kl. 6 på morgonen var mästar i dörren och sög efter att "alle man var på däck".

x

Bland kunde det hända hos en annan mästare, att han av en eller annan orsak råkat glömma att det var den 1 september och att kjusinbrinning skulle ske. Arbetarna satt eller gick på verkstaden, ev och av väntande på mäster m. m. Så småningom kom han, men såg något prägande och allvarlig ut i skymningen

"Varför tänder kvarna inte, så ni kan se att arbeta?"

M. 8167:5

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Nähä-ä-ä!" blev svaret.

"Nähä? Hur kan detta vara? Klockan är ju inte 8 ännu!"

"Nähä-ä-ä! De vet vi. Men vi väntar på att mäster ska' bjuda på ljusinbrinning." - - -

"Kors i jösse namn! De' har ja' min sjal glömt. Men då får de' va'te' i maren kväl i stället.

Att han infriade sitt löfte behöver ej upplysas om. Ej därtill var han nöjd och tomgen.

×

~~På en del ställen arrangerade arbetarna själva sin ljusinbrinning~~ fest, ~~enspänvis cigarrmakarna~~. Men deras gillen stodo ej några andra efter vad beträffar välplägnad, såväl vätt som torrt. De fingo ju själva betala sina kalas.

×

När våren nalkades och dagarna började "längas" stedde "avskedsfesten till det stekpnade ljuset" efter samma program som vid "ljusinbrinningen".

E. R. H.

6./

M. 8167:6.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Tillägg till "Ljusinbrinning".)

×

Cigarrmakarna i Malmö brukade också högtidlighålla ljuständningens intåg på hösten (efterhösten?).

Personalen hos C. G. Kockums cigarrfabrik, uppgående till 50 personer, ibland därföre, firade senna sekelgamla sed på ett särdeles storslagt sätt. På dagen den 1 september – vare sig man den dagen började "tända" eller ej – bjöd fabrikören hela personalen på en splendid supé. Smörgåsbord, som dignade av allehanda rätter, stek och dessert, öl och brännvin, toddy, kaffe, konjak, punsch och extra fina cigarrer utgjorde den rikhaltiga matsedeln. Allt betalades av fabrikör Kockum. Själv deltog han jämte några vänner i kalaset. Cigarrmakarna rökerade inom sig flera goda kvartsbringare, vilka flitigt bidrogo till att göra festen kordial. Att största delen icke infann sig på arbetsplatsen dagen efter, var principalen bredd på. "Det försäkrar jag, ty jag bär själv skulden därtill", brukade han säga.

Det blev ingen billig fest, men han gjorde det så gärna.

E. R. H.

M. 8167:7.

"Trilla påskägg."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Minne från min egen barndomstid.

När påskhälgen var i anmälande gjordes förhållandevis stora förberedelser för att på sedvanligt sätt fira påskens ankomst och högtiden som sådan i övrigt. Det var ingen äggransonering på den tiden. Man visste inte om några ransoneringar alls. Vad ägg beträffade, fick man på påskdagen äta så många man orkade. De voro färgade i alla kulörer. Men en del färgades med tillhjälp av torr vildlökskal eller hundkäx (en vilt växande krusartig bladväxt), gemenligen benämnd "hunnakäx", eller också färgade i kaffesump. En del ägg kvades man med att de färgats – vita.

Vilket fästes med vit sytråd runt ägget, och som förlänade det samma en liten marmorering.

På påskdagens förmiddag sandades pojkarna för sig och flickorna för sig på var sin sida av en större gård i staden. Där var ordnat med en tegeltakpanna, betäckt med vit sand, som för övrigt sträckte sig en kort sträcka på jorden. Takpannan var placerad i sluttande riktning.

Från denna tegeltakpanna "trillade" man ägg på så sätt, att den, som först "trillade", skulle låta sitt ägg ligga kvar, där det stannade. Man

2.

M. 8167:8.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

rattrade 4 styver (2 öre) var och en, som lades till "potten". För var och en, som med sitt ägg, en eller flera gånger, träffade det kvarliggande ägget erhöll två styver (1 öre) för varje "träff", men de, som icke lyckades få några "träffning", fick punga ut med en tvåstyver varje gång det klickade. När så det första äggets erhållit så många "träffar" att skalet ansågs sönderigenom, tog ägaren sitt ägg tillbaka jämte den resterande kassan, som ibland kunde vara rätt så stor, ty i flesta fall – 9 av 10 – klickade det. Och så blev det vårte man och så fortsatte man vidare med "trillandet".

När den utsatta tiden var slut, skiljdes man åt med, för en del av deltagarna, ett efter den tidens förhållanden ganska bra mätt i kontanter och ett sönderknackt ägg. Detta förtärde man utan smörgås och salt.

Det var ett oskyldigt nöje. Ingen blev purgstagen, trots "trillandet" gällde pengar.

E. R. H.

M. 8167:9

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

(En bit från väster i stan.)

"Karl Lodlare".

En av Malmö förste lumpsamlare.

Bland de mera kända Malmöoriginalen på 1880-talet var "Karl Lodlare" mest ~~[illegible]~~ berömd för sitt humoristiska och säregna sätt att på gårdarna uppköpa lump och ben, åtminstone var så förhållandet med honom hos de respektive hemmens husmödrar och deras barn. Inom den äldre Malmögenerationen, som då stod i ungdomens gröna vår, är "Karl Lodlare" säkerligen både gömd och glömd. Att han ej kunnat följa våra steg eller fortsätta sin vandring, är lättförklarligt, ty han tillhörde ju ej "de odödlige", det tillkommer endast sången som sådan. Men när nu dessa rader når några av de äldre läsarna, så erinra de sig nog "Karl Lodlare", vilken då blir återupplivad i deras minne och i vilket säkerligen även hans bild och anletsdrag återuppstår.

Det var något egendomligt med denne mannens förhistoria.

M. 8167:10.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Han hade sett "bättre dagar", men en kärlekshistoria och därmed förlorade förhoppningar om framtida lycka och eget hem förde honom utför på det sluttande planet och han föll i oviktigt förtärande av ~~spri~~ruskdrycker, då han trodde sig därmed kunna dränka sorgen. För stunden lyckades detta måhända, men ej i längden. Han fick tillräckligt ofta erfara, att "på botten av nöjets bägare ligger ofta den bittraste ånger"... I grund och botten var han en godmodig människa och ville aldrig någon annan ~~människa~~ något ont. Och såsom original var han oförenlig. Det originella hos hans person bestod huvudsakligast i hans ~~o~~ vårdslösa klädsel, brist på renlighet och hans sätt att utropa vad han ville köpa.

En tid var han intagen på arbetshuset, som då var beläget i hörnet av Västergatan och Länggårdsgatan. Den tillsyn, som på den tiden åsyftades dessa "arbetshjon" var under all kritik och utspisningen likaledes. Det ålåg honom, i likhet med de flesta där intagna manliga personer, att vara behjälplig vid renhållning av stadens torg och utanför rådhuset och residenset. Det var en dyster anblick, när man såg dessa renhållningsgubbar i gåsmarsch och med spisten över ena axeln

M.8167:11.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

tåga i väg mot stora torget, där arbetet började. De hallades allmänt för "arbetshusarnas parad". Han tog emellertid sin "Matts ur skolan" och blev lumphandlare.

"Karl Lodlare" hade på sin tid varit, vad han själv benämnde det för, handelsman. Och detta låg i blodet hos honom även såsom lumpuppköpare. Det var ej många, som tillhörde denna kategori, varför konkurrensen icke hade någon betydelse. När han, inkommen på någon gård, utropade sitt "lump och ben och gammalt järn" (järn), blev han alltid gynnad framför andra sådana handelsmän.

När uppvägning försiggick, förnekade han sig icke såsom uppköpare.

"Det ska' alltid va' go' vikt", sade han till sina "kunder", när det exempelvis var ett hekto över. "Man ska' aldrig va' kunnslig", fortsatte han. "Det så säjer vi väl 50 öre för klabbet?" Köpet avslutades utan ~~vidare~~ utan prutning.

Försäljarna tänkte inte på att han räknade till sin egen favör, då han sade att det alltid skulle vara god vikt. Det uttrycket voro de ofta vanda vid, då de själva gjorde uppköp i handelsbutiken. Men "Karl Lodlare" vände "bak och fram" på denna handelsprincip. Många historier voro i svång om honom, men dels äro de för många och dels äro de

M. 8167:12.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ej lämpliga att återgiva i trycket, detta enär han var mycket benägen för att beledsaga flera av sina svar med svordomar. Men ett av hans svar till en av sina "kunder" kan jag ej vraktlåta att omtala.

Det var en gång, som så ofta hände, att han kom in på en gårdsplan, tillhörande en fastighet i Kungsgatan, där han som vanligt erbjöd sig såsom uppköpare av lump m. m. Själv bodde jag såsom ungkarl hos en familj i denna fastighet och blev helt oförmodat vittne till vad som sades i köket. Det var en lördag e. m. Ingen "försäljare" uppenbarade sig, varför "Karl Lollare" beslutade sig för att öppna köksdörren till den lägenhet på första våningen, där jag, som nämnt, bodde i ett av rummen.

Inkommen i köket utan att knacka på dörren, sade han:

"Har ni nån ben i dag?"

"Nej, inte i dag", svarade min värdinna.

"De va' sk-t de'. Va' f-n gör ni då me'? Härefter avlägsnade han sig tyst och stilla.

"Karl Lollare" kom till sist åter på arbetshuset. Där slutade han sina

5.

M. 8167:13.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

dagar i djupaste armod. Med honom portgick ett av Malmöriginalen för att lämna plats åt andra efterträdare. Men långt efter hans död mindes man honom med saknad, ty många hade han med sin humor skänkt ett gott skratt.

+Wtt.

C. R. H.

M. 8167:14.

Gammal julsed

på slutet av 1830-talet och vidare.

Hämtat ur en gammal Malmö-tidning för år 1837.

Stadens drängar samlades Annandag jul för att enligt gammal vänsk ved rida Staffan under hurrarop, skålar och avsjungande av Staffansvisor. Den ridande Staffan – de övriga gingo till fots – åtföljdes av nämligen av en gående dräng, som i höytidlig stass bar en brännvinsflaska. Sällskapet stannade vid de större gårdarna invid Malmö stadsgränser eller någon prästgård – sport – högvördige prosten hade på prästgård därinvid – där husbonden och prosten själv eller annan person kom ut med var sin brännvinsflaska i handen för att önska sällskapet en god jul. Sedan drack sällskapet såväl prostens, hans familjs och nykterhets-förenings samt gårdspatronens skål och de gladaste hurrarop ljödo ifrån laget, varefter drängarna återvände och sjöngo ännu Staffansvisor.

E.R.H.

Privat.

Vad som menas med "Staffansvisor", är jag ej säker på. Men jag erinrar mig från barndomsåren, att min farfar – bugskolande i Fjelkinge – talade något om dem.

M. 8167 : 15.

De förmögnaste borgarslägternas rikedom och hur de fått densamma.

Ämnet är något omtåligt att behandla, dels därför, att det bland nu levande Malmöbor finns efterlevande anhöriga och dels därför, att, om det skall återgivas vad som på 1880-talet påstods, man måste i någon mån bevisa med fakta att rykten talade sanning.

Den handelsverksamhet, som 1840-talets köpmän då bedrev, var sannerligen ej av så stor eller omfattande art, att de på densamma kunde förskaffa sig någon nämnvärd förmögenhet, åtminstone icke på den öppna handeln. Smuggling och därmed förenad smyghandel bedrevs på sådant sätt, att om det ägt rum under nittonde århundradet, det då skulle väckt stort uppseende och betraktats såsom skandal, synnerligast som de namn, vilka figurerade i förra seklets handelsstatistik, räknades bland stadens förnäma köpmannasläkten, namn, som ännu bäras av en yngre generation.

För att belysa omsättningen av 1840-talets handelsverksamhet och de varor, som genom annonsering offentliggjordes, skall jag här tvaget återgiva en del

2.

M. 8167:16.

annonser, häntade ur det mest utbredda annonsorganet, Nationen under Allehanda, samtidigt jag även återgiver respektive annonsörers namn. Annonseringen var visserligen sparsam, men någon gång måste köpmännen gjva livstecken ifrån sig, då såväl som nu, fastän invånarantalet stannade vid siffror, vilka betydligt understego våra dagars folkmängdsförhållanden. Längre fram i denna artikel skall jag, utgående från det textmaterial, som står mig till buds, omtala vad som egentligen skapade rikedom åt den tidens köpmannakår.

Jag skall då börja med några annonser, vilka tala ett tydligt språk om handelsrörelsens omfattning, d. v. s. den öppna:

1) Syltade lingon, morötter, grönkål, Kulla-petrill, anis, fenkol, torkade körsbär, skeravten, kemiska tändningsstickor, med flera varor säljas till billigaste priser hos Joh. Sjöberg.

(samme handlande hade såväl affär som restad i östra Tullgatan och betraktades som förmögen.)

Pränvir,

2) Valda saltlingon, Gräsej, Tran, Indigo Såpa, Skipstenar, flera sorters salt sill med flera varor hos Thomas Frick.

(Södra Tullgatan, där Metropolitaten nu är.)

3.

M. 8167:17.

3a) Gottländsk Kalk, Tak- och Murtegel, Fjära, Hampa, Hartog, Kricksilver, Spanskgröna, Sandel, Hornlim, ryska Tvål, vaxljus, holländsk Sill finnes till salu hos L. J. Bager.

3b) Svenska och Ohanska Hel-Buteljer, Engelska och Franska råvät Hel- samt Halv-Buteljer, Mjölk-Burkar av glas och god Kulla-Sill i fjärdingar försäljas av L. J. Bager.

(Affärens läge obekant för mig.)

4) Gottlands-Kalk hos Frick & Möller.

(Gust. Ad. Torg, där Valhallahuset nu är.)

5) Finskt Smör, Norsk Sill, vitt och grönt Fönsterglas hos P. Stähle, som även säljer Timmer alla slag, Takspån m. m.

(vid Davidshallstorp och södra Förstadsgatan.)

6) S:t Ofvessalt, Malt, torked, vita och röda Körsbär, ryska vit Talg, Tvål, Säpa, Gran, Fjära, Ärtor, Finskt Smör hos Sahr. Hadman.

(Västergatan)

7) Timmer, Specerier, Kaffe, Gran, Lök, Morötter, Potatis, Brännvin.

E. J. Hammerberg.

4./

M. 8167:18.

8) Fröhandel, Swidesvarv, Potatis, Spannmål hos J. H. Dieden.
(Österogatan.)

9) Manufakturvaror, Vävnader, alla slag. L. P. Kruse.
(Österogatan.)

10) Stenkol och en mängd andra varor hos G. & L. Beijer.
(Kalendegatan.)

Detta var, vad man kallade den öppna handeln. Men dessutom fördes en mängd olika varor, som huvudsakligast utgjorde smuggelgods. I regel hade varje köpman en bulvan, som blev den ansvarige, när smuggelgods anträffades.

"Tullsnokarna" voro ju ej så många för mera än tillbaka, men en del av dem var ganska påpasslig. Vid en eldsvåda, som utbröt vid Stortorget, fann en tullare 14 packar yttervarv, siden, fyrcaticlar, kaffe socker m. m. Den misstänkte angavs icke i tidningen, men en hos den misstänkte anställd handelsbokhållare avvälde sig sine ägare tillde funna packorna, och detta gökräddes. I flera av de störe handelshusens gårdar i västra delen av staden beslagtogs ofta stora partier olika varor, som inmurgjorts mattetid från sjöstranden utanför tvärbinen.

Vid de konfiskationsauktioner, som varje månad hölls av dåvarande tullförvaltaren A. H. Bellander och rådman H. Halling, var stadens köpmän talrikt församlade och gjorde fördelaktiga inköp av de varor, som de själva genom bulvaner insmugglat. Blev bara tullvärdet betalt, så slungades varupartierna bort för en spottstyver för att sedan försäljas i deras respektive butiker till priser, som väsentligt översteg inköpspriset vid tullauktionerna.

Det var på detta sätt de fortjänade större delen av förmögenheten. Även stora partier viner och franskt konjak ingingo i smugglingsgodset. Och detta var ingen nenlighet för ~~[illegible]~~ allmänheten.

E. R. H.

Bland dessa köpmän var även Barkman och Bergh, som försålde specerier och brännvin samt hade sin affärslokal och bostad i samma hus, där Chr. Bergs elektriska affär nu är vid hörnet av Kyrko- och Kansligatorna.

M. 8167:20.

"Mäster på trappen".

Malmö populäraste skomakarmästare på 1880-talet.

Det gamla Malmö – ännu finns det några kvar – har säkerligen inte glömt denne jovialiske skomakarmästare. Han var en av den gamla stammens hantverkare, eller, som han själv brukade säga, "det gamla gardet". Hans yrkesskicklighet stod på höjden inom branschen, åtminstone näst efter – "Pariser-Jönsson", hovskomakaren och fader till efterlevande sonen med samma efternamn och dito titel.

Men "mäster på trappen" var även känd såsom en god – "fritiprocentare", då det gällde pänningfån åt i förlägenhet kommna medborgare. Hans borgerliga namn var Andersson, men om någon frågade efter "skomakare Andersson i Kvarngatan", var det inte många, som visste vem han var.

"Gå till mäster på trappen, ty det är den bäste, som bor i den gatan", sades det, när någon skulle anlita en skomakare. "Han brukar

M. 8167:21.

ofta, åtminstone när han någon ledig stund, stå på trappan utanför det lilla huset där borta och har ett grönt skomakareförkläde på sig."

"jesses e' de' han? Den har ja' sett många gånger, men inte visste ja' att de' e' mäster på trappen, svarade en gång en gammal gumma, som sålde honom.

"Jag arbetar på folks undergång", var ofta ett uttryck, som undslapp honom.

Häri hade han fullkomligt rätt, ty med "folks undergång" åsyftade han sulorna under skodon. Men han arbetade på folks undergång i dubbel betydelse, d. v. s. även såsom dekorare i stor omfattning. Han tillhörde de mera pålda, som mot oskälig ränta lånade ut pengar. Bland dessa räknades dessutom husägare Roslind i Jerusalemsgatan, pantlånare Persson ("Gud fader") och en sukhörare Null m. fl.

"Mäster på trappen" var ägare till den lilla envåningsbyggnaden i hörnet av Stora Kvarngatan och Gasverkstorget och som ännu finns kvar, fastän i något förändrat skick. Trappan, som var belägen utanför fastigheten, är åtminstone borta, och det är även – "Mäster på trappen"

3/

M. 8167 : 22.

sedan flera år tillbaka. Vid sin bortgång efterlämnade han en avsevärd förmögenhet, som han, mer eller mindre förvärvat, förtjänat på - "folks undergång".

E. R. H.

M. 8167:23.

Gatunamn i Malmö förr och nu.

Vad gatunamnen beträffar, så ha ju flera av dessa haft annan benämning förr i världen. En kvinnlig anhörig till mig, född 1812 och som var syster till min morfader, har på sin tid omtalat åtskilliga av de tidigare benämningarna. Men om dessa voro ~~äkta~~ äro jag ej säker på.

Här följer några från stadens första bebyggelse. För övrigt är det att märka, att staden var belägen i västra delen av samhället.

Burhusgränden (Långgårdsgatan), den har även kallats för Uslingegatan, därför att fattighuset var beläget vid hörnet av Långgårds- och Västergatorna. Filegatan (jörs Filsgatan), Rivaregatan (Hjulhamnsgatan), Ostindefaregatan eller Stenfaregatan (Ostindiefararegatan), Himmelbitsgatan (Tegelgårdsgatan), Pehr Falsterssgatan (Hyregatan), Sommarvaden (Hospitalsgatan) med träd på båda sidor om gatan, Strandgatan (~~västra~~ nedre delen av Västergatan), Begnegatan (Djäknegatan), Svekerbruksgatan (Kyrkogatan) Landbyrsgatan (Landbygatan) och Johan Olsgränd (Södra Olsgatan) samt Kärringgatan (Fjällvedgatan).

C. R. H.

M. 8167:24.

Midsommarfirande i Malmö.

Så långt jag kan minnas tillbaka i tiden, har midsommarfirandet i Malmö icke haft någon särskild prägel över sig. Visserligen var det mycket allmänt gängse bruk, att majstång kläddes och restes i flera gårdar i staden och på båda sidor om broarna. De på Öster belägna blevo ej så synnerligen besökta, på grund av de många slagskämpar och lösaktiga, berusade kvinnor, som ~~till~~ sökte sitt tillhåll dit, mera för att åstadkomma bråk, än att ha trevligt. Samma var förhållandet på Söder, specielt i Hagagatan, där formliga bordeller existerade och "rivalerna" drog kniv och gjorde "knytnävsprå-ket" gällande.

Men det fanns särskilt två ställen – "Hindbacken" och "Jerusalemsgården" i Jerusalemsgatan – där det gick mera luxfat till, det förra under källarmästare Jönssons, "Hindbacka-Jönsson", regim, och det andra hade till arrangör en spinnare vid namn Ersnat. Båda voro ex-

perter på att arrangera midsommarnöjet till något av familjär art med gemyt och trevnad för deltagare av båda könen. Alnbacken var ju av naturen skapad för festligheter utomhus och under rådande vacker väderlek. Vid regnväder fick den stora biljardsalen tagas i anspråk. Musiken bestod av fiol och harmonika. Det förra instrumentet ackompanjerades förtjänstfullt av Alnbacka-gjussen själv. I trädgården fanns små lusthus, omgivna av täta buskager och för övrigt lite varstädes höga träd. Bland dessa senare fanns även det historiskt blivna Palmträdet, från vilket socialistagitatorn, skräddaren August Palm brukade hålla sina första agitationstal. Runt om fanns det varje midsommarafton ett stort antal kulörta lyktor, som förlänade en viss ljuseffekt. Här dansades vanligtvis till kl. 4 på morgonen, då flertalet brött upp för att taga en morgontur till Pildammarna för att se på folklivet där.

I "Jerusalemsgården" hade man däremot ingen hjälp av naturen. Där nödgades man själv anskaffa gröna och ängsblommor samt små flaggor, men en rolig majstång brukade pryda den stora gårdens mittelparti. Med gröna grenar åstadkoms små lusthus, bord och stolar fick man låna av i gården boende hyresgäster, vilka för övrigt själva deltogo i

M. 8167:26.

midsommarfirandet. I gården befintliga kusvåggar och plank på två sidor placerades ett gröna grenar, stora som halvvuxna träd, i vilka man hängde "bulörta" ljusfyktor, tillverkade av urhålkade vitbetor och även rödbetor av den långväxta sorten. I dessa sattes tända ljus, vilka således kastade ett magiskt skimmer i ljusgula och röda färger. Ett billigt, men snarfyndigt sätt att höja belysningsfrågan och höja fägnaden i de gröna grenarna. Sedan trädades dansen med liv och lust tills man började bli-trött. Men tröttheten hos den tidens folk brukade i regel låta vänta på sig. Allt gick hovsamt och städat till på dessa båda ställen. Det var den rätta midsommarglädjen, som gjorde sig gällande.

×

Ett annat midsommarminne har jag också kvar från flydda tider, men som skiljer sig betydligt från de här ovan omtalade.

Det var i en av fastigheterna i Kärleksgatan och inne på gården var en passka djup tomt, på vilken anlagts en vacker trädgård jämte ett större lusthus. Här brukade fastighetsägaren varje midsommarafton bjuda hyresgästerna på diverse förtäring, såsom toddy åt de manliga

samt kaffe och kakor och ett glas vin på de kvinnliga. Barnen erhöllo lemonad och goter. Mitt i trädgården var rest en mindre majstång för att göra allt så midsommarlikande som möjligt. Man pratade och skämtade och berättade historier, stålade och blandade en my toddy, drack pätär på pätär titt och tätt. Det rådde inget bussel. När det började dagas, bjöd husvärden och värdinnan på sillfrukost med tillbehör. Denna vackra sed hade tillämpats vid flera års midsommarafton.

Men så blev fastigheten försåld till ny ägare. Denne var religiöst anlagd, men ej till överdrift. Den första midsommaren efter att nye ägaren inflyttat började nalkas. Hyresgästerna gingo i spänd förväntan på hur denna midsommarafton skulle gestalta sig. På morgonen, midsommarafton, infann sig den nya värdinnan hos hyresgästerna och inbjöd dem samtliga på en koppa kaffe i trädgården kl. 7 på kvällen. Inbjudningen antags naturligtvis.

När hyresgästerna blevo samlade, kom värdfolket med kaffe och kakor.

5.

M. 8167:28.

"Vassego'a å håll te' go'e", sade värdinnan. (Mannen tycktes inte ha mycket att säga till om.). "Ja' kager te' å doppa! Vassego'a!" fortsatte hon. Och det gick i samma dur ett par timmars tid, under det kaffekannan och grädkannan och "sockerkaret" fylldes på. Stämningen blev ej så värst munter.

När så hyresgästerna förvissro, att det ej vankades mer, reste sig en av dem - en rörlåggare vid namn Svensson och en riktig sjuver - och bad de närvarande kvinnorna gå in i sina respektive lägenheter (även värdinnan) och taga med sig en psalmbok, då de återvände. Sagt och gjort. Värdfolket trodde naturligtvis att det skulle bli en andaktsstund såsom avslutning på det hela.

"Ja", sade Svensson," nu skulle vi sjunga en psalm, men jag kommer inte ihåg numret. Vi kan ju se i registret. Den börjar med 'Allt är tomt vad världen har' och melodien får vi ta' så gott vi kan", slutade han.

Det dröjde ej länge förrän "värdfolket" förstod piken, fastän den var fin". Så slutade den midsommaraftonen.

G. R. H.

M. 8167:29.

Den gamla, goda tidens julseder.

Julinköpning, julglögg och julmat.

Ack, flydda tider, slå rot i minnet
det kjuvaste från gångna dar!

De gamla julseder på näringsställena i Malmö, som tillämpades under 1850-talen, komma aldrig åter. Staden har omvodärniserats och folket med den. Gamla plägseder, goda plägseder! Saknadens vemodiga känslor taga överhand, då man tänker tillbaka på allt det goda, som nu är endast minnen från gången tid, då gästfriheten var stor, då restauranglivet hade något av den familjära prägeln över sig...

×

För över 50 år sedan fanns bl.a. särskilt tvänne restauranger, där

vårdskap och gästfrihet gingo hand i hand. Dessa tvänne voro Stadt Hamburg och Hotell Danmark. På den förra fördes vårdskapets spira av källarmästare Joh. Sjöquist och på den senare af den populäre Calle Borg, i gott samförstånd med sin maka. Båda dessa ställen hade alltid såsom specialrätt på matsedeln "Kod och vällagad husmanskost", något som var känt i vida kretsar, även på hemsidan Sundet. Och de gjorde verkligen skäl för "nyktet".

Stadt Hamburgs restaurang var indelad i flera våningar. I:sta våningen, med sina vackra tapeter och historiska målningar, infällda i väggarna, där husmanskosten serverades. 2:dra våningen, avsedd för enskilda festtillställningar, och slutligen 3:dje våningen, reserverad för ordenssällskapet Par Bricole. Under sommartiden fanns dessutom en trädgård, beläand Stadt Hamburgs trädgården, där en livligt frekventerad sommarrestaurant var inredd. På grund av en större eldsvåda, som för cirka 60 år sedan hemsökte Stadt Hamburg, blev denna idyllisk sommarrestaurang opphörad och nedlades. Men hela det övriga komplexet blev endast delvis ramponerat, varför det snart nog så restaurerades och åter togs i bruk, först den ~~på 1:sta våningen och~~ åt Gustav Adolfsborg ~~belägna~~

3/ Skåne Malmö 1942

M. 8167:31. Carl Robert Holmqvist Wärmedäg 3 Malmö

och på 1:sta våningen belägna restaurangavdelningen. Och det är just dit jag nu vill komma för att omtala gammal jubel, som varje år uppsvepades.

När Kronprinsens hovkapellets musikkår kl. 12 på middagen från rådhusets kvarsprråk "Höste ire" julen, strålade 1:sta våningen i rik belysning från levande ljus i ett flertal jättehöga julgranar. Det gav en festlig inbjudande anblick för de förbipromenerande, och utanför glittrade oftast den blåndvita snön. Det kvarrade under stövlarna och det glada skrattet från gammal och ung satte alla i den rätta julstämningen.

När julinköpningen var slut, tågade en stor del av de promenerande jämte sina damer in på Stadt Hamburg, där stora långbord voro försedda med små glas av den gamla sorten och med ett litet öra vid ena sidan. På vardera bordändan stod stora grytor av blankpolerad koppar och ur dessamma brann en blåröd, klar lågo. Det var julglöggen, som brann. Mitt i den stora lokalen stod den godmodige källarmästaren - en grand old man - och tillropade de närvarande att hälla till godo med varm glögg, damerna också, tillade han med eftertryck i rösten. Det var nämligen

M. 8167:32.

inte brukligt på den tiden att damer besökte en restaurang vid sådana där enskilda tillfällen för att förtära spritdrycker, men väl en kopp kaffe med smörbröd. Runt borden skynddade sig flitiga tjänsteandar att hälla i de första glasen, därefter fick var och en själv ombesörja detta, till stor förjd och gamman för alla. En stor förläggsked, som fanns i varje glögggryta, användes för "påfyllning". Det var just då, som munterheten steg till sin högsta höjd, ty skeden var varm, vilket ofta ej togs i beräkning, varför den ibland plumsade tillbaka i grytan, och, istället för i glasen, kom glögg på bordduken. Allt mer och mer tilltog stämningen, alla glada och belåtna och, framför allt, uppvärmda. Damerna såpo ut som nyklappade fårtnön. Den vackra svduaden på deras kinder "gjorde sig" utmärkt. Men firandet av julens inträdande var ej slut ~~det~~ härmed. Borden flyttades åt sidorna och mitt på golvet placerades en av julgranarna, vilken, finurligt nog, var försedd med en ganska försvarlig, tjock bräda, som fot, och under denna trädtullar, på vilka granen lätt förflyttades. Uppfångna av detta arrangemang, observerade gästerna ej att "kompriissarna", med direktör Strömberg i teten och medhavande sina instrument, ~~de~~ bakvägen kommit in i salen för att,

även de, värma sig med ett eller flera glas varm glögg, därtill inbjuden av källarmästaren. Men ett tu tre ~~hallade direktör H.~~ stängdes ingångsdörrarna, musikdirektör Strömberg gjorde samlingstecken åt sina musici, och så klingade "Nu är det jul igen", gamlingar och ungdomar av båda könen trädde dansen, och julglädjen stod högt i tak. Naturligtvis avsinkades dansen snart, ty redan skulle dörrarna åter öppnas. Utanför stod en begeistrad folkmassa och kastade avundsjuka blickar in i lokalen. Ringdansen var slut, likaså glöggdricknningen för de nu närvarande. Hela tillställningen var arrangerad av värdes-traktören och för alla deltagarna, men — gratis.

Dylikt värdskap gjorde honom populär, och många, ja de flesta, kvittrade detta med återupprepade besök och mot betalning för vad som förtärdes, ty på flera ställen i salen stod: "Fläskskank och brunkål".

Inte minst bolåten med dylik "julinblåsning", var källarmästare joh. Svanqvist, som alltid älskade det glada Malmö.

Nu har "Be-Kå" övertagit rollen att, på sitt sätt, bereda speciellt det kvinnliga Malmö angenäma överraskningar från modevärlden.

M. 8167:34.

Så fortsätter jag vandringen för att i minnet återuppliva gamla Hotell Danmark, även det har skattat åt sin förgängelse, eller vad man skall kalla det. Det finns emellertid ej mera till, men det har funnits och varit en av vissa aktningsvärda grupperis tillhåll, mest sjöfolk i befälsställning, mäklare och skeppshandlare, tullare och andra medelklasskategorier. Även här representerades gästfriheten av en fryntlig källarmästare av den gamla stammen. Därför trivdes de många väderbitna skepparna på detta ställe.

Hotell Danmarks smörgåsbord var både gott och rikligt, man lade av på god mat och mycken mat. Smörgåsbordet dignade av alla tänkbara rätter, såväl inkokta som smårätterna och "kallskuret". Allt var hemlagat i hotellets kök, ty något charkuteri i egentlig mening fanns ej i staden på den tiden. Och mitt på bordet tronade en väldigt stor brännvinsbehållare av silver, försedd med 3 kranar och innehållande tre sorters brännvin. Man fick "ta" så många man ville och äta så mycket man förmådde, allt för — mitt öre! Det var ju ej som nu, att betrakta såsom "förbjuden frukt", då rådde ej något förmyndaskap över vad det

M. 8167:35.

svenska folket ville förtära... Visserligen ~~smugglades~~ insmugglades mycken sprit av olika kvaliteer, men detta berodde ej på stegrat spritbegär hos den enskilde individen, utan på framträdande, högt ansedda Malmökrögmäns stora – profitlusten och ökad traktan efter förmögenhet.

Till höger om ingången till restaurangfloskalen voro små nätta och idyllska rum med skjutdörrar och lagom plats för 4 personer, där man drack sina varma toddar och "drog sin spader" eller berättade saftiga skepparhistorier. En kraftig konjaks- eller rumtoddy kostade – 30 öre. Vid disken stod ~~alltid~~ den prytliga och väänligt hälsande Balle Borg med sitt nåvårdade silvergråa hår och skägg, då och då assisterad av sin ärkevärda maka. Under den varmaste sommartiden öppe servering rum även i små lagerlundar på den lilla, svala gårdsplanen, men "gubbarna" trivdes bäst inomhus.

Köket föreslods av gamla "Klubba-Lina", känd från den tid hon förestod "Ficks" och "Blings" hotell (numera Hamnes Hotell), där hon bl.a. av konung Karl XV fick emottaga hans fotografi och en dyrbar broch, vilket kommen sjöhr överlämnade i köket samtidigt han tackade för god mat. Detta var "Klubba-Linas" lyckligaste upplevelse.

8.

M. 8167:36.

Varje julaftonsmiddag, strax efter julinbläsningens slut, samlades, på särskild inbjudan, stamgästerna för att dricka varm julglögg. Glögggrytans innehåll brann mitt på bordet i första restauranglokalen och ~~på det stora~~ runt hela bordet stodo glöggglas uppradade. När man så druckit sig "varm" – kalla vintrar voro genomgående mycket på den tiden! – gav Calle Borg hystrinnssignal genom att kraftigt klappa händerna samman tre slag och ropade: "Varen så goda, mina herrar, maten är serverad!" Dörrarna till matsalen öppnades på vid gavel. Här mottes de inbjudna av fru Borg med ett hjärtligt: "Välkomna!"

En rikedom av välfägnadens alla partier. Hevo här en syn för gudar ("matgudar"). Sedan serverades kaffe med tillbehör och cigarrer. All denna servering var – gratis.

Liksom andra dödliga människor, slutade även den gamle, trotterlige Calle Borg sin levnad. Han fick gå bort så som han själv önskade, nämligen utan nämnvärd föregående sjukdom. Han ledsagades av en ansenlig procession – över 100 personer – i vilken sågs sjöbefäl, skeppsredare, hantverksmästare, högre tulltjänstemän m. fl., som ville ledsaga den avhållne vännen till sista vilorummet. Det var med synbar vördnad och sakrad de skilj-

1.

M. 8167:37

des från sin svårersättliga sällskapsman och providor.

Efter makens död övertog änkan skötseln av rörelsen. Men "gubbarna" saknade sin gamle krögare och ansåpo att en kvinna – hur omtänksam och älskvärd hon än var – icke passade så bra innanför disken på en restaurang, som en karl gjorde.

Detta medförde att det välkända Hotell Danmark allt mer och mer avfolkades. Den gamla, goda tiden tycktes ha följt Calle Berg i graven, ty den förr så livligt besökta restaurangen med sitt världsbekanta smörgåsbord blev till sist endast ett minne från det gamla Malmö.

Till sist blev gamla "Danmark" ett 7:de klassens hotell och år 1938 revs byggnaden för att lämna plats åt Folkföretagets nyuppförda affärskomplex vid Norra Vallgatan.

E. R. H.

M. 8167:38.

"Morgonturer" och "Knydegillen".

Då jag tänker på de stora anspråk folk i allmänhet numera ha, när det gäller fara ut för att få en glad dag ute i det fria, gå mina tankar även tillbaka 50 år i tiden och däröver, särskilt till de "morgonturer" och de "knydegillen", som då anordnades på ypperligt sätt och för en billig peng. Man slog sig tillsammans i kotterier, kvinnliga och manliga, gifta och ogifta. De senare erbjöds ofta deltaga i de giftas lag, företrädesvis gällde detta de "stackars ungkarlarna", som voro i majoritet bland de ogifta.

Skulle man deltaga i en morgontur på söndagen, så gällde det att stiga upp med solen och ha ett morgonfriskt humör. Sömniga och dåsiga fingo stanna hemma. Kl. 6 på morgonen skulle alla vara på den förut angivna samlingsplatsen, då marschen till det utsatta målet anträdde. De manliga fingo avstå från sina spatserkäppar, ty på dessa hängdes en korg, överfull av alla tänkbara och otänkbara godsaker i matväg.

Först i teten gick spelemannen med sin harmonika och spelade en

2.

M. 8167:39.

klämmig marsch, därefter två mygkarlar, som höllo i vardera änden på en käpp och på dennas mitt hängde en fullproppad större korg, och därefter följde en del kvinnliga och manliga deltagare, som "hörde till den korgen". Så många korgar det fanns, så många lag voro vi, och allt såg så förtligt ut, korgar med sina bärare, mor och far, döttrar och söner (blivande svärsöner?), mygkarlar, och ensamma flickor, allt satte den rätta prägeln på det hela. Ibland hände det att en dubbelkvartett sångare voro med, och dessa placerades i mitten av tåget, så att alla kunde höra sången. I regel ställdes färden till Margrethetorp och ibland till Hindby vårdsnusträdgård, ja ibland var det endast två av de församlade, som visste vart korsen skulle ställas. Det visade sig då att målet var gyhanneslust eller Hohögsbackarna eller Pildamspanken. Då marschen ställdes till Margrethetorp eller Hindby, gjordes alltid halt på den då befintliga Magistratsbron, där sångarna uppstämde "Magistraten uti Tolje" eller "Var morgon när hanen gal, allt är så tyst uti natrån". Och så fortsattes marschen. Frankvinna till målet packades upp ur korgarna dess innehåll, medan sångarna sjöngo "Hur skönt det är i skogen

M. 8167:40.

få i morgonsolens glans marschera". Efter detta sångnummer gjordes anfall mot förråden och snart var stämningen i höjden. Sedan serverades kaffe med kakor och annat tillbehör, och därefter blev det dans (även ringdans), då och då interfolierad av sång. Morgonturen varade till middag, ja ibland till kväll, bero vende på förrådens storlek. När så uppbrottstimmen bestämdes av den äldste "faren i huset", anträddes återmarschen under skämt och glamm, var och en mätt, nöjd, glad och belåten över en väl använd dag för en ringa påmiing. Ingen var berusad, ty det ansågs som oridderligt gentemot damerna.

×

"Kungegillen"

anordnades vintertiden och på lördagskvällarna samt inomhus hos någon av dem, som "stod i tur" att ha gille. De alternerade med varandra, men även hörvidlag var det de "stackars ungkarlarna", som hade det svårt (?!), ty de stodo utan sådana resurser, som kvinnan var själv-skriven ägare till. Dock måste vi ungkarlar skaffa "kungde", som sedan anhärdertogs av värdinnan

M. 8167:41.

på stället. Det är att märka, att dessa "kryddegillen" anordnades uteslutande av de ogifta, vilket ofta fick muntra prängar. Den familj, gillet skulle vara hos, blev alltid bjuden att deltaga i sammankomsten.

Ibland bytade man "kryden" mellan pojkar och flickor (herrar och damer), och dessa byten framkallade ofta ohejdad munterhet, ty varje pojke och flicka brukade i sitt "kryde" instoppa någon ofarlig skämtsak.

Vid sådana gillen förekom ej annan dans än ringdans, på grund av lokala förhållanden, men däremot blev det pantlekar, berättande av historier, duettsång (företrädesvis av flickorna) och ibland pianomusik. Blev det något över på de olika "krydenas" innehåll, tillföll detta alltid den familj, som upplåtit sin lokal åt oss.

Kl. 12 på natten blev det upphört och var och en gick till sitt, men naturligtvis förnekade "pojkarna" aldrig sin ridderlighet mot damerna. Man följde i grupper varje dam till dörren utanför hennes bostad, där ett artigt: God natt! Sov gott! avslutade sällskapandet.

Det var i den gamla, goda tiden!

E. R. H.

M. 8167:42.

En liten bild från förr i staden.

Juden Gellberg vid Lilla Torg.

En kort, karaktäristisk skildring.

På Lilla Torg i Malmö och närmast till "Koloppsa-Jonsen", hade en jude vid namn Isak Gellberg en större manufakturaffär. Detta var i början av 1880-talet. Han var känd för sin stora snikenhet och att affären var öppen från kl. 6 på morgonen till 9 på aftonen. Vid Lilla torg låg en mycket frekventerad specerie- och kaffeaffär, som innehades av C. M. Körner. Många landboar reste in till staden, speciellt på lördagarna, för att handla hos Körners vid Lilla Torg (det fanns en annan Körner vid Stortorget, men den anlitades mest av stadsborna).

Juden Gellberg såg naturligtvis gärna att få sälja till bönderna, när de kommo till Körners. Men de flesta kom ju på lördagarna, och då var det söndag för vår Gellberg, vilket hindrade honom att göra affärer på sabbaten. Gellberg var aldrig rådlös och visste gärna förtjäna pengar. Han fick ej ens lov att vistas i affären på lördagarna. Emellertid anskaffade han två

2.

M. 8167 : 43.

brunliga butiksbiträden, som icke tillhörde den mosaiska trosbekännelsen, varför intet hinder mötte för dem att skötta försäljningen om lördagarna. Övriga dagar i veckan skötte Bellberg och hans fru affären.

De gammal vana var han mycket misstänksam mot främmande biträden, hur ärliga och uppriktiga de än kunde vara. Men jorden måste ju kontrollera försäljningen. Kassapparat fanns ej på den tiden.

Som sagt, Bellberg var aldrig rädlös. Han lät göra ett runt hål i dörren mellan affären och kontoret, och försåg detta hål med glas. Härifrån vade han sedan ~~[illegible]~~ förträffligt utsikt över hela affären. På detta sätt undvek han ej mot den judiska tåran, alldenstund han ej syntes i affären, men fanns ändå - innanför tillhyggen. På detta sätt fick han behålla sina kunder och inhösta avsevärda summor om lördagarna.

"Alla sätt äro bra, utom de tråkiga." Och jordens smartness förnekade sig icke.

B.R-H.

M. 8167:44.

Lättfärdiga kvinnor i Malmö och gator, där ingen ville bo.

Egentligen är det lite omöjligt att berätta något om "det lätta gardet" i Malmö och de gator, där dessa hade sitt tillhåll och -sin utkomst.

Lite varstans i staden bodde dylika, en del av dem med en skylt i fönstret, å vilken lästes "Limsömnad emottages". Dessa betraktades mera såsom "de hyggliga" och undgick i det längsta röbras blad de prostituerade samt läkarebesiktning. De gator, som för ovanligt för att vara ytterliga och riskabla att bo i, voro ute på Södra Hagagatan, på Augustenborgsgatan, på Östra Victoriagatan, Bredgatan, Östra och Västra Dalgatorna samt Porslinsgatan. I staden inom kvarnarna var det likaom lite "rangskillnad", och särskilt ett par av dem "förnäma". I Södra Promenaden residerade tvänne damer, som mot en viss avgift intagte unga flickor, i n:r 2 den berömda Emma Hjorth och i n:r "Tillaprottningen" med sin dotter "Tillaprinsessan". Humlegatan var nog den av kreti och pleti mest frekventerade. Här ägde fruntimmer stadsfiskal Nils Ockan flera fastigheter, i vilka, mot oskäligt höga hyror, hedrens dor-

2.-

M. 8167 : 45.

deller med öl-, porter- och vinutskänkning. Men den "förnämsta" var säkerligen "Pariserlokalen" i Kappsmugatan, dit Emma Hjort med sitt ofta nyrekrytterade gorde flyttade från Södra Promenaden. Bland besökande i Pariserlokalen, märktes på sin tid, och särskilt lördagsnätter, vår numerarande kronprins Gustav Adolf, som då tjänstgjorde som underlöjtnant vid Kronprinsens husarregemente. Mer än en gång har jag på söndagsmorgnarne vid 7-tiden sett honom i sällskap med fruntimmer konsul Axel Richter bliva utsläppt från Pariserlokalen. Den nattliga visiten brukade alltid avslutas med silltera på söndagsmorgonen, enligt andra "herrars" utsago. Även vid Gladdetorget var dylikt tillhåll, som skulle betraktas som "privat," men som dock var ganska offentligt. Här var det "Vanna pauskbröd", som hade besök av herrar av köpmannakretsar. Hon lever ännu, men har dragit sig tillbaka av - ålderdomskäl.

Emma Hjorth ("Primadonnan") förbjöd förnöjenhet på affärna, vilket dock icke hindrade henne från att på Växjö cellfängelse avtjäna böter för olaga utskänkning. Var hon placerade sin förnöjenhet förblev hennes privata hemlighet, liksom varför hon valde Växjö cell-

№ 8167:46.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

fängelse för avtjänande av böter. Men för [illegible] Hjorth pågar på denna brinnohandel, så förtjänade stadsfiskalen Aschan mera. Detta blev aldrig någon förborgad hemlighet.

I fallet Aschan kan med skäl citeras: "Där ingen åklagare är, där är ej heller någon domare". I många år kunde hans värdskap toleras och han stod fortfarande i tjänten såsom stadsfiskal och allmän åklagare intill dess den bekante, men också svidne, advokat Åke Hjorth började vara i elåndet. Då kände Aschan sig självmant böra träda tillbaka och tog avsked.

×

En del öknamn (smeknamn?) på "Lätta lärdets" representanter, kan måhända i detta sammanhang anses passande omtala:

Förutom "Bungande skeppet" (Emma Hjorth, på grund av sin korpulens) samt "Silladrottningen" (Amanda Pettersson) dottern "Lillaprinsessan" och "Varma fransbröd", fanns det "Rebnytten", "Lula hönan" (landshövding Thorén-hjelms älskarinna), "Trampa hårt", "Fregatten", "Vita fåret", "Donkastinn", "Danska-johanna", "Brolläggaren", "Röda Lovisa" (den yngre, men det fanns även en äldre, mera förfallen), "Champagnekorken",

4./

M. 8167:47.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Bleka grevinnan", "Svarta-Fia", "Löjtnanten", "Rinkaby-Hanna", "Svarta Sara", "Smålänningen", "Tio öre titten" och "Fem öre titten" (2 typiar) m. fl. andra, vars smeknamn, jag ej icke lämpliga återgiva.

E. R. H.

P. S.

"Gula hönan" var även häradshövding Emil Sjöstrands åtskvinna och, på skutet av hans kvinnol, husföreståndarinna. Han var fransk.

M. 8167 : 48.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Axel Danielsson och "fagra Sigrids sång".

Ett minne från Gauda Tunnelns pianorum i medlet av 1880-talet.

I grund och botten var Axel Danielsson av synnerligen ödmjuk natur och en älskvärd sällskapsmänniska, som aldrig förde någon propaganda för socialistiska idéer, då han var i privata sällskapskretsar. Bland alla de minnen, som ännu leva kvar, har jag särskilt bevarat ett, ~~som~~ vilket utgjorde ett vackert drag hos hans personlighet och som kom mången att fundera över huruvida det var samme Axel Danielsson, som eljest höll så brandtöda, häftiga agitationstal, som äppet bekände att han var pritänkare.

Under 1880- och 1890-talen fanns ~~det~~ i Gauda Tunnelns källarvåning, långt in till höger om den dåvarande matsalen (någon Tidra våning existerade icke då) ett pianorum med plyschklädda möbler. Där brukade vi – en dubbelkvartett – sjunga våra bitar till fröjd och gamman för oss själva, men även för

M. 8167:49.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2.

andra, som "godkändes" få närvara i vårt abonnerade rum. Där fann Axel Danielsson likväl en vederkvickelse i att närvara på lördagsaftnarna, efter att ha haft ett jäktande veckoarbete, angiven av olika element av fackföreningar, styrelser m. fl. Där fanns även en servitris vid namn Sigrid Nicklarsson (även kallad "Fagra Sigrid" på grund av sitt behagliga utseende). Hon skiljde sig avsevärt från den övriga brunstiga restaurangpersonalen genom att avhålla sig ifrån det sedvanliga flirtandet med gästerna. Dessutom var hon musikalisk och i besittning av en vacker altröst. Ofta, när hon ej var upptagen av arbetsgöromål i restaurangen, brukade hon på vår önskan slå sig ned vid pianot och sjunga flera sångnummer. Det var ej vagdängor eller utifrån vunnakliga jazzgitar, som klingade i det rätt så stora pianorummet. Nej, det var verklig sång till ackompanjemang av hemsjälv. Denna hennes sång och våra kvartettsånger, gjorde att Axel Danielsson trivdes där och vi tillsammans med honom.

Jag minner här ovan, att det är särskilt ett minne därifrån, som jag fäst mig vid. Och jag skall här försöka uttala, vad som

M. 8167:50.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

förorsakat andöret att Axel Danielsson var av en vek natur.

Det var särskilt en sång, som flickan Sigrid en och annan gång brukade sjunga, synnerligast då hon själv var något nedstämd till humöret. Och just denna sång var det, som Axel Danielsson sedan benämnde för sin älskningssång.

Så var det en lördagsafton efter supén, som vi satte vid vårt kaffe inne i pianorummet och serveringen ombesörjdes av flickan Sigrid. Som vanligt blev hon ombedd att sjunga, när hennes tid medgav det. Efter en stund återkom hon, satte sig vid pianot, slog ett par ackorder och sjöng. Jag minns, tyvärr, inte sången i sin helhet, men två strofer ha fastnat hos mig:

"Ack, täta snöflock fall,
gör graven mörk och kall..."

När sången tystnat, satt Axel Danielsson fortfarande, liksom förstenad i drömmar, kvar i den vekvärma armstolen. Han märkte ej att sången var slut, förrän några sekunder, därefter, då han reste sig upp och sade: "Ni sjunger som en ängel! Sjung den sången en gång

Mo. 8167:51.
LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV.

till!" Det blev något tyst i rummet, fröken Sigrid avbjöd sig till sina systrar, och vi andra sågo frågande på honom. Det var liksom ett meddelande, som besjälade oss.

Sedan återupptog vi vår kvartettsång, och aftonen avlöpte som vanligt ingut och stödat. Men från den kvällen och varje gång Axel Danielsson kom i vårt sällskap, bad han fröken Sigrid sjunga - hans älsklingssång. Detta efterkom hon alltid villigt och när tid medgav det.

Nu är både fröken Sigrid, Axel Danielsson och sju av dubbelkvartetten borta. Hvar är endast jag. Men ännu ljuder i minnas öron:

"Ack, täta snöflock fall,
gör graven mörk och kall"---.

Man blir något sentimental, då tanken går tillbaka till gångna tider och vänner, som ej mera finns.

E. R. K.

M. 8167:52.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Hur staden Malmö erhöll sitt namn.

Malmö var på sin tid endast ett fiskeläge och benämndes då Skovalperup, känt för sitt mycket gjrande sillfiske i Sundet, och bebboddes till stor del av holländare och tyskar. Själva staden låg i den s. k. Västervång (västra delen).

Vad beträffar frågan hur Malmö egentligen erhöll detta sitt namn, har därom berättats åtskilligt. Men enligt gamla anteckningar, var det första kända namnet Malmoughe. Dessutom förekomma flera andra med varandra ganska likmande benämningar, såsom: Malmerg, Malmöya, Malmoge, Malmöge, Malmdrauge och Malmöe även som Ellenbogen samt ¶

¶ Malmoghe.

Enligt en gammal sägen skall namnet Malmö ha tillkommit på grund av att en flicka eller mö blivit söndermalen av en kvarn. Detta skulle således ha givit anledning till stadens namn Malen mö eller Malmö, men detta är föga troligt.

Ellenbogen kallades staden av tyskar och holländare, emär den var belägen på en kust, som skjöt ut likt en armbåge.

M. 8167:53.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En annan uppgift säger, att ordet Malm skulle betyda en sandig ort och att staden legat på ett sandbelt ställe utmed Sundet (Sundö) och på grund därav fått sitt namn.

Jfr. Friberg fantasier

En tredje uppgift anförmäler, att det var vanligt att åt ställen gifva latinska namn, och att Malmö stundom kallades Arcona och stundom Arcona scanorum, på grund av likhet med en stad i södra Europa med samma namn.

Accedens fol. L. L.

Såsom stad och med namnet Malmö erhöllo privilegium under åren 1325-1326. Det senaste året började borgerskapet låta uppkasta vallar omkring staden. Privilegiebrevet, som lär förvaras i magistratens i Malmö arkiv, var skrivit på pergament med vidhängande tvåme vidhängande kedjesigill, avtryckta i vax.

E. R. H.

En liten bit från väster i staden.

M. 8167:54.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ett gammalt Malmöoriginal.

Stadens mest omtalade tjänstekommissionär.
Första annonsbyrån i Malmö.

På 1870- och 1880-talen fanns i Malmö en tjänstekommissionär vid namn Oskar Löfberg, som hade sitt bostad och s.k. kontor i fastigheten 39 vid Västergatan. Han sysslade även med annonsuttragning till stadens tidningar, den förste i sitt slag i Malmö. Först på 1880-talets början startades Wengrens annonsbyrå i samband med cigarr- och tidningsaffär, vilken sedermera övertogs av Ant. El. Månsson under firma Saula Tidningskontorets Annonsbyrå och var, i likhet med föregångarens affär, förlagd till Engelbrektsgatan, för att sedan uppgå i Cancelins Annonsbyrå med lokaler i Isak Slaktaregatan, numera vid Stora Nygatan.

Löfbergs kanske bligaste verksamhet bestod dock i anställande av tjänstepersonal, såväl i staden som på landsbygden. Hans sätt att formulera

2—2

№ 8167:55

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

annonsera var enastående, mest kanske på grund därav, att ingen ändring fick göras i placeringen av skiljetecken, vilket gjorde, att dessa hans annonser blevo humoristiska, och återgavs då och då i skämttidningar. Även i sitt levnadssätt var han originell, förbler ungkarl och något av bohême-natur. Han bredde allmänheten många goda skratt genom sina annonser, vilka i regel infördes i Malmö nya Tidningar, men även i Skånska Aftonbladet vid dess start på 1880-talet.

Av dessa annonser har det lyckats mig "rädda" några åt eftervärlden. Särskilt torde observeras kommatecknets uteslutande eller felaktiga placering. Härmed några prov:

Utbjudes hyra.

En hög och ljus sal uti huset n:r 3 i Generalsgatan passande en målare av 23 fots längd och 16 fots bredd samt med 2:ne ingångar.

Borttappat.

En snusdosa borttappades sistlidne söndag av en resande, som var något nött prantill och försedd med Karl XIII:s brröstbild på baksidan. Oskar Löfberg som bor på Västergatan anvisar ägaren.

3.

M. 8167:56.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Lediga platser.

En dräng som är villig mjölka en piga och en drängpojke på 24 oktober platser hos jordbrukare Ola Persson i Hohög.

Till salu.

Mitt handsklager

har åter blivit försett med varta handskar för herrar, som äro broderade med ränder på handens ovansida, samt så kallade tåhandskar för damer utan fingrar. Ett litet parti handskar för barn som fegat i förstret såsom skytt, säljes för nedsatt priset hos Mathalia Petschke i Fjälbodgatan mittför Petrikyrkan.

Till salu.

En svart klänning

passande till en fattig nattvardsflicka, som nyligen är vänd och stryken, är till salu hos Ebba Wihlborg i hörnet på Fjälbodgatan och Kalendegatan.

Diverse.

Den Herre

som måndagen den 3 dennes å restaurantan vid Lilla Torg (Tur i Hattens)

4.

№ 8167:57.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

för intagen förtäring lämnade en guldring i pant, trade återlösa densamma emedan guldringen är av messing. Och på samma ställe funnes till salu en rappshönshund hos serveringsflickan Greta, som nyligen genomgått valpsjukan och är vackert tecknad mellan klockan 7-8 på kvällen.

Platsökande.

En flicka

önskar gå och lära sig hos någon hygglig mästare eller i brist därpå hos någon sträddare. Oskar Löfberg som bor på Vestergatan vet vem det är som söker plats.

Detta är endast en liten explockering i den stora skörden av mer eller mindre komiska annonsutklipp, som bl.a. även sandats av framlidne stadsfiskal Nils Ackan, Malmö.

E. R. H.

Förlorat. En ABC-bok

är borttappad av en liten gosse, som var inbindad i en blåmutig vanlig näsduk. Oskar Löfberg vill bor på Vestergatan känner gossen.

M. 8167:58.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Brott och straff.

Mordbrand.- Dagen till döds.- Plundring.- Horsbrott. Habshuggning.- Högra handen avhöggs.- Spö och ris.- Fängelse.- Levande begraven.- Levande bränd.

Den 7 maj år 1819 nedbrann det å södra Förstaden belägna, vackra förlustelsestället Mon Bijou. Huru elden uppkommit, kunde i början ej utforskas, men upptäcktes sedermera att det var mordbrand.

Denna hade blivit begången, när man trodde, att dåvarande partipikativsmaterialbokhållaren, kommer H. Malmborg, skulle sända slottssprutan till brandstället och själv begiva sig från sitt hem, varvid plundring skulle äga rum i hans bostad. Men då denna plan misslyckades, infunno sig natten till den 8 maj tvänne personer hos den 71-årige Malmborg, slogo och misshandlade honom så länge, att han slutligen dog, varefter plundringen sattes i gång. Något nämnvärt byte erhölls icke.

M. 8167:59.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

På morgonen fanns Malmborgs trogne tjänare, en trädgårdsmästare, bunden till händer och fötter i sin säng samt sargad och slagen.

Det dröjde icke länge förrän tvänne personer anhölls för brottet, vilket såväl den förnämnde trädgårdsmästaren, som en tjänstepiga och en dräng samt trädgårdsmästarens broder haft vetskap om.

Trädgårdsmästaren, hans broder och drängen samt tjänsteflickan dömdes att mista livet genom halshuggning ävensom att dessförinnan mista högra handen och steglas, vilket verkställdes mot de två förstnämnda. Den tredje, tjänsteflickan, dog i fängelset. Den fjärde dömdes till spö- och risstraff samt fängelse.

×

År 1487 under konung Hans regering påbjöds strånga straff för horsbrott, något som ganska snart blev tillämpat. Dylika förseelser förekommo ofta, särskilt bland militärer av högre rang. På kort tid dömdes 3 manliga, att för begånget horsbrott mista livet genom halshuggning, och 2 kvinnliga för samma förseelse att levande begravas.

×

En uppbördsfogde vid namn Anders Mårtensson, hade uppburit en

3.

M. 8167:60.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

stor del pänningar för kronans räkning, vilka han förskingrat. Detta gjorde att han jämte familjen flydde till Danmark. Men han blev inom kort gripen. För sina missgärningar blev han lovande bränd i Köpenhamn.

E. R. H.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

M. 8167:61.

Arkebusering i Malmö.

Ringa förseelse.– Hård dom.

Soldaten vid kommungens regemente och överstelöjtnantskompaniet, Fredrik Schultz, utför den 15 februari 1827 i kasernen på citadellet i Malmö med våldsamhet mot tvänne korpraler och överföll en av dem med hugg och slag. Av denna anledning blev han häktad av patrull och förd till borggården, där han utför med hånliga tillmälen mot fältväbeln, och, insommen i vaktrummet, tilldelade han vakthavande fanjunkaren tvänne örfilar. Schultz var vid tillfället alldeles nykter, men i det häftigaste sinnestillstånd, vilket han icke förmådde behärska. För detta sitt brott blev han nästan påföljande dag av regementets krigsrätt dömd till döden, vilket skulle ske genom arkebusering. Han förklarade sig nöjd med domen, ty han var beredd på hårt straff. Domen blev ändå underställd krigshovrättens prövning, men denna fastställde densamma. Hos kommungen sökte

2.

M. 8167:62.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Schultz ändå nåd och förskoning från dödsstraffet, men även där blev domen fastställd.

Sedan den dömde blivit på vanligt sätt beredd och den 26 juni utsatts för arkebuseringens verkställande, tilldelades honom för sista gången nattvarden i slottskyrkan kl. 9 f. m. I särskilt rum var sedan frukost serverad för honom, varav han endast förtärde en sup brännvin och en bit bröd. Därefter fördes han, omgiven av en 16 man stark patrull, till den s. k. Carvli bastion, varest den där förlagda bataljonen av regementet formerade en fyrkant.

Schultz var vid tillfället uti paraduniform och hörde kommengos domen ännu upplästas. Regementspastorn band ett blade för ögonen på den dömde, varefter han ledsagade honom till en för tillfället uppförd gräsbänk, där bataljonsläkaren fäste på honom ett av rött blade utklippt hjärta, under det att av de 12 kommenderade soldaterna 9 marscherade fram, gjorde halt och front framför delinkventen samt, efter tecken med värja, en fanjunkare kommenderade: fyr! Delinkventen gjorde vid skottens träffning ingen annan rörelse än att huvudet föll tillbaka. Av skotten hade 4 kulor gått genom det röda hjärtecknet och de övriga i en båge omkring

3.

N. 8167 : 63.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Liket lades genast i en likkista, varefter det fördes av soldater till garnisonens begravningsplats.

Allt enligt Tidningsbladet Allehanda för den 6 juli 1827 och vilket är i min äga.

E. R. H.

M. 8167:64.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Förlustelsestället "Davidshall".

"Starke-Braun" och "Vackre-Axel".

Den "dramatiska Caroline".

Bland de förlustelseställen, som i början av 1880-talen fanns i Malmö – det var ej många att välja på och behövdes heller icke för stadens 40.000 invånare – intog "Davidshall" utan tvekan första rummet på rangskalan. Visserligen bestod de uppträdande "artisterna" huvudsakligast av det "lättare" slaget, men det var just sådant, som tilltalade hela Malmö, såväl äldre som yngre, hög som låg.

"Davidshalls" grundläggare var restauratören David Lannander, därav namnet på detsamma. Det uppstog en mycket djup tomt vid hörnet av Södra Förstadsgatan och den sedermera tillkomna Regementsgatan samt hela norra delen utmed kanalen till dåvarande Tvekamns mekaniska verkstad. Huvudingången låg åt Södra Förstadsgatan, där portalen, efter mörkrets inbrott, strålade i rik belysning från ett stort antal med kulörta porslinskupor i olika färger försedda gaslampor. En troget återgiven oljemålning av portalen med sina kulörta lampor finns i första stadsfogdens i Malmö arkiv.

Inne i den stora trädgården fanns lummiga berséer, stora träd, matsal med servering vid småbord, ja även långbord, när så erfordrades. Hela trädgården belystes av kulörta och vita gaslampor i rikblig mängd. Fullständiga restaurangrättigheter, såväl inom- som utomhus,

2.

M. 8167:65.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

~~Mitt~~ ingingo i serveringen. En stor, ryntig upphöjd scen var förlagd till södra sidan. Här uppträdde olika sorters artister, chansonettsångerskor, ~~etc~~ duettistpar och kupletsångare. Att här upprakna alla de attraktioner, som "drog folk", skulle bliva för långtråkigt och passar ej vid beskrivandet av ett nöjesetablissement. Men en extra dragningskraft var Davidshall lycklig ägare till, nämligen en servitör vid namn ~~att~~ Axel Persson, men som ~~kal~~ det grova kvinliga Malmö gick under benämningen "Vackre-Axel". Det var med honom, som med "Blå prinsen" i Stockholm (prins Carl). han vann allas beundran och gjorde flickorna lite kolriga i huvudet, ibland. Men sin plats skötte han till allas belåtenhet.

Jag nämner här ovan något om att artisterna bestodo ~~=>~~ mest av det "lättare" slaget. Men det engagerades även av den "tyngre" sorten, och bland dessa var även "Starke-Braun", en stor, bredaxlad målaregesäll med kraftig muskulatur. Han brukade uppträda såsom "den fenomenale tyngdlyftaren".

Det sista uppträdandet på Davidshall, som han ~~blev~~ engagerades för, blev sådant, att det bör nämnas ~~på~~ vid glömskan.

3.

M. 8167:66.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Som vanligt framträdde han på scenen, omgiven på golvet av kulstänger, som synbart representerade respektabla tyngder. Med en gest med ena handen åt den fullteliga publiken, lyfte han utan vidare en förvaring pjes med höger hand flera gånger, stödjande i vänster sida med den andra. Livligt bifall från åskådarna. På liknande sätt, och emellanåt med båda händerna, fortsatte han att brottjera med sin "fenomenala" tyngdlyftning, varje kulstång med årsatt vikt i vit färg på de svarta kulorna, som voro placerade i vardera ändan av järnstängerna.

Så kom turen till den tyngsta kulstången. Med stora braskande bokstäver på affischerna tillkännagavs att aftonens stora clou skulle bliva pressning av 500 kilo. Han placerade kulstången medanför sina fötter, gjorde ställningssteg och med synbara ansträngningar pressade han den sakta upp över axlarna samt till sist över huvudet, för att sedan lika sakta föra den med på scenen. Hans prestation hälsades med bravoropande och frenetiskt jubel, vilket han besvarade med en graciös bugning, för att sedan träda tillbaka bland kulissarna.

Nu påtagade han utför ett obetagligt intermezzo, i det han vid till-

M. 6167:67.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

4.

bakaträdandet höll på att svava över kulstången. Denna rullade med på mäkten, knappast hörbart. Några av de närmaste bland åskådarna rusade fram för att gemensamt lyfta upp den tunga pjesen. Men dön om deras stora förvåning, när de förnummo att kulstången var av trä och de båda kulorna – också av trä. Han hade själv målat den svarta och med vita siffror: 250 kilo på vardera kulan. Visslingar och skrän ljöd i luften och man skyndade bort till scenens trappa bakom byggnaden för att få tag i den starke mannen, men han hade gemenit för gott att – lämna Davidshall. Sagt för sitt uppträdande – 25 kronor – fick han naturligtvis icke uppbära och något förnyat engagemang blev det heller ej oftare tal om, åtminstone icke på Davidshall.

Den "starke" Braun blev därefter tyngdlyftare av den – "lättare sorten"! Och därmed var hans saga all!

5.

M. 8167:68.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Bland övriga uppträdande märktes särskilt den danska chansonettsångerskan Caroline från "Folkskabsteatret", även kallad

den "dramatiska Caroline".

Hon ägde en beundransvärd förmåga att övergå från det mest burleska till den allvarligaste dramatik. Det var detta senare, som gav henne smeknamnet.

Det var en vacker sommaraften, då Caroline på scenen i "Davidshall" uppträdde i olika roller. Ett av hennes bravurnummer var "Kom Caroline, kom Caroline, kom!" Efter en snabb omklädning bakom kulisserna, framträdde hon ånyo på scenen, men med ett dramatiskt nummer, som slutade med: "Skall du ta' dotten, Caroline, eller skå du ta' gift?" Detta utslungade hon med en viss dramatisk effekt till publiken och med en mindre dolk i ena handen, riktad mot hjärttrakten. Med en allvarlig mimik och en blick mot höjden, stod hon där liksom frågande vilket hon skulle välja.

Bland publiken, som till trängsel fyllde den stora nöjesplatsen, fanns även en dansk herre, som förmodligen kände Caroline. Hardly

6.

M. 8167:69.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

tystnad rådde. Plötsligt utbrast han: "Tä' du dolken, Caroline, den klarer du bäst!" Allmän munterhet avlöste det hela, och Caroline drog sig tillbaka med orden: "Farvel, kære Mahuš!"

E. R. H.

III.

M. 8167:70.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Från det gamla, glada Malmö.

"Sigge Wulf" och gamla "Bryggis".

"Sigge Wulf", eller som hans ~~egentligen benämndes~~ namn egentligen var, Bror Sigfrid Lindgren, var född i Malmö. Sin första anställning erhöll han såsom kontorspojke hos stadsmäklare Pihlsson på Östergatan, och mitt över gatan var jag anställd. Att han fick den platsen berodde på, att hans gamla moder hade städningen på ovannämnda kontor, och således stod i daglig kontakt med stadsmäklaren. En dag gjorde hon förfrågan, om hennes pojke Bror kunde få plats såsom springpojke, ty han behövde hjälpa till lite i hemmet, d. v. s. med inkomster, synnerligast som hon var en fattig änka. ~~Han~~ Denna förfrågan besvarades omedelbart med "jo, för all del, gärna det". Dagen efter började han sin första plats, stolt över att han sålunda kunde hjälpa sin moder, vid vilken han var mycket fäst. Detta var i mitten av 1880-talet.

Ganska tidigt förmärktes ~~hos~~ hos honom vissa anlag för sång,

2:

M. 8167:71.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

något som gav principalen anledning intressera sig för honom. Han erbjöds fri bostad i ett av rummen på pruntespisvåningen, där även ett piano var tillgängligt. Men den unge mannen kunde inte spela piano, och sången var ju ej mycket att räkna med på den tiden. Så uppsökte principalen en musiklärare vid namn Idholm, som bodde vid Södra Promenaden. Hos fick Broz sina första lektioner i såväl pianomusik som sång. Det dröjde ej länge förrän han kunde prestera goda resultat av undervisningarna.

År efter år gick och ibland samlades på sommarafterna flera unga fikna åhörare, vilka njöto av sången där uppe från "vindskuporna". Han sjöng åtskilliga glada bitar, företrädesvis danska, och ackompanjerade sig själv. Det var dessa "bitar", som gjorde att han blev upptäckt. En på Malmö Bryggeriaktiebolags kontor - detta låg då inne i gården i Föngstedtska fastigheten på vid Stortorget - anställd kassör vid namn Lundqvist, som själv brukade uppträda såsom kupletsångare, föreslog ett samarbete, vilket Broz tacksamt antog.

Nu var isen bruten. De båda hjälptes åt att uppträda på Arbetareföreningens år 1885 nyuppförda festsal, där de gjorde stor succès med

M. 8167:72
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

med sina glada kupletter. Snart blev snart publikens gunstling. Han blev tillrådd söka förbindelse med någon dansk kupletförfattare. Detta råd följde han. Och snart fann man honom uppträda på den för äldre Malmöbor så populära Bryggeriträdgården – "Bryggis" – som då innehades av en vattenbryggare Lindström. Där blev han mycket populär och skördade lagrar med sina lyckligt valda programnummer. En utmärkt scenvana, präktig sångröst, de kvicka kupletterna och den smakfulla kostymeringen slog an på den storuförtjusta publiken, bland vilken det unga, kvinnliga Malmö var rikt representerat. Varietén på "Bryggis" blev också populär genom den unge Malmöpojkens sång och, varför inte, ett tilltalande utseende. "Bryggis" var förlagd vid Hyregatan och Brödrösgatan, där Frälsningsarmén nu anlagt det för så gouterade nöjestemplet till ett annat tempel, som står i bättre harmoni med deras uppträdanden och sånger.

×

"Sigge Wulff" – han hade nu antagit detta artistnamn – blev känd på andra platser, reste till Stockholm och uppträdde där bl.a. på Mosebackes Varieté, lade hela Stockholm för sina fötter, men blev mångårda nö-

4:-

M.8167:73.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

gott väl mycket omhällen och firad, innan han som en bruten man slutade sitt glada liv i Stockholm.

Till sist ett glatt minne från ett av hans uppträdanden i Malmö.

Han var för i Kristian 1500 S. L.

Efter att ha upplevat en hel del jubelaftnar i Stockholm, återkom han på gästbesök i fädernestaden för att bereda Malmöborna en glad stund, eller ett par glada timmar på Malmö teater, vilken han förhyrt för uppträdande. Nyheten spreds med blixtens hastighet. Men samtidigt frågade man sig själv och även andra: "Hur skall han ensam kunna fylla ett program för en hel afton? Teatern är ju ändå stor!" Dessa tvivelsmålen blevo emellertid avlägsnade, om inte före hans uppträdande, så åtminstone under de timmar detsamma pågick. Fullsatt salong från golv till tak, begeistrad publik, blomsterhyllningar m.m. bäddade "Ligge Wulfs" charmanta kupletsång. Bland de nummer, han så bedårande sjöng, minns jag särskilt refrängen "Att vara med en sån kompanj, det är förtjusande", eller kupletten "Tänk vad mycket man kan ha att gå med paraply" eller slutklämmen i "Theodor", en dansk kuplett, i vilken d.a. förekom: "O, se! Där svömmer en torsk så stor! Ja, se, det är nok Theodor"! Dessa spritbande melodier ljuda ännu i mina öron och erinra om

5.

M. 8167:74.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

den tid, då det glada Malmö existerade under ganska enkla former och måttliga anspråk på nöjslivet. Men roligt hade vi.

"Ligge Wulf" är död, men hans minne lever. Och ännu i våra dagar får man höra en och annan kuplett ur hans omfattande repertoar, ja t.o.m. i radio. Men det är icke "Ligge Wulf", ty ingen har lyckats insuttera hans förmåga såsom kupletsångare.

G. R. H.

M. 8167: 75.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Fru Hoppsan".

Ett litet Malmöminne.

I april månad i början av 1860-talet ägde ett bröllop rum i ett av de små 2-våningshusen vid Södra Promenaden. Detta var ju ej någon märkvärdig händelse. De flesta vigselförrättningarna försiggingo i hemmen, ty man ansåg detta mera högtidligare än i prästkan, vilken man tyckte passade bättre för s. k. "fint folk". Klädseln för bruden var så gott som genomgående helt svart, ty man hade för sig, att det stegat ut i livet innebar så mycket allvar, och för övrigt var den brudutstyrselu mera praktisk, ty den kunde användas även vid andra högtidliga tillfällen, i sådt som i sorg.

Men nu till saken! Det var bröllopet i Södra Promenaden, jag skulle berätta om, och det humoristiska inslag, som förlänades denna bröllopshögtidlighet.

Vid dylika högtidligheter var det mycket bruklig att, förutom av

2./

M. 8167:76.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

nat bohag, tvänne "brudpallar" anskaffades. Så var det även här. Dagen för bröllopet kom, likvå ~~tillen~~ den utsatta tiden.

Bröllopsgästerna och vigselförrättaren anlände först och därefter brudparet. De vackert utstyrda och stoppade brudpallarna ~~[illegible]~~ ställdes framför det provisoriska altaret, den ene avsedd för bruden och den andre för brudgummen. De båda kontrahenterna knäböjde och ceremonien började som vanligt och löftet "att älska varandra i nöd och lust" förestavades av vigselförrättaren m.fl.a. löften.

Brudgummen: "Jag, Oskar Jönsson, tager dig, Maria Persson, till min äkta hustru", v.s.v.

Kom så turen till bruden: "Jag, Maria Persson, tager dig, Oskar Jönsson, till min äkta huspsan". Här avbröts ceremonien för några minuter, ty såväl vigselförrättaren som bröllopsgästerna kunde ej återhålla den höglydda munterhet, som uppstod. Brudparet själva kände sig förlägna för det inträffade intermezzot, mest bruden, som rodnade så oskuldsfullt vackert.

Ett litet misstöd hade nämligen inträffat. Förmodligen skedde brudens knäböjning något för ytterligt med högra benet, ty

3.

M. 8167:77.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

brudpallen slog över ända, dock utan att bruden föll. Det var rädsla, som föranledde utropet "hoppsan". Och sådant händer ju ofta, när man någon gång råkar trampa fel eller tappa en sak.

Men efter den dagen fick den nyvigda hustrun heta — "fru Hoppsan", åtminstone så där "man och man emellan". Mannen fick däremot behålla sitt vanliga, borgerliga namn.

E. R. H.

M. 8167:78.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Fredöraåbevåringar firar de 50-årsjubileum i Malmö.

Det blev ett dubbeljubileum, enastående i hela vårt land.
Ett nytt blad i Malmö stads historia.

Den 23 maj 1937 skrevs ett stycke historia ute på restaurang Strand i Limhamn. För första gången i svenska annaler samlades de gamla Fredöraåbevåringar för att fira 50-årsjubileum till minne av den tid, som de tillbringade på en av Skånes förr i tiden mest kända mötesplatser. Samtidigt firades 50-årsjubileum sedan Fredöra ned upphörde att vara förläggningsort för Södra Skånska Infanteriregementet.

Ett 60-tal 71-åringar från olika håll och kanter kom tillstädes. De hälsades välkomna av initiativtagaren och arrangören, f. d. kapten Carl-Robert Holmquist. Man bekantade sig med varandra, det vill säga man försökte så gott man kunde erinra sig de mdras anletsdrag. Den utomstående lyssnaren fick också höra mänget glatt ~~[illegible]~~ igen-

M. 8167:79
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2r/

kännande utrop, när två möttes, som efter en skarp vokularbesiktning och några orienterande anmärkningar, kramade varandras händer, åtföljd av en vänlig dunk i ryggen. Flera utropade: "Nä men herre jesses e' de' du! De va' längese'n!"

Så gav arrangören order om inmarsch i restaurangen "i pelt för omklädnad". Efter en stund blev de om möjligt då spänstigare "bevärningspojkarna" åter synliga på trappan. Omklädnaden var verkställd: den civila hatten hade utbytts mot bevärningsmössor, för dagen lånade från Södra skåningarna.

Efter att musiken spelat Södra skåningarnas paradmarsch, besteg kamrer Holmquist musikestraden och höll följande hälsningstal:

"Till flydda tider går min tanke än så gärna..."

"Jag hälsar Eder, med mig jämnåriga, av åren hand vitmenade, men till sinnet och kynnet ungdomlige män, hjärtligt välkomna till detta bevärningsmöte, såsom sådant enastående i vårt land!

Det är med verklig tillfredsställelse, jag ser att Ni hörsammat den mobiliseringsorder, vilken förankett Eder närvaro här i denna hösnyckningens tid, då naturen står klädd i sin ljusaste grönska och solen strör sina vackraste

M. 8167:80.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

strålknippen över oss, då blommorna i sin rika färgprakt tävla med varandra om fagert utseende och Öresund här utanför med sitt blåpröna hav och sina gungande böljor förhöjer en ytterligare känsla åt de omgivningar, vilka gifva lämplig färg på den ram, som i dag omsluter dessa levande bilder.

Det är länge, länge sedan vi för första gången som värnpliktiga trampade Svedöra led. 50 år ha redan dess försvunnit och 50 år ha ~~[illegible]~~ likaledes försvunnit sedan Svedöra upphörde att vara förläggningsplats för Södra Skånska Infanteriregementet. Det är således ett dubbelt 50-årsjubileum, vi i dag stå beredda att högtidlighålla, enastående i sitt slag i Malmö stads historia, ja i hela vårt land!

Det har icke varit krigsklockans entoniga, manande malmklang från kyrktornen, som ut över städer och landsbygd kallat oss hit. Ej heller är det hotfulla krigsmolen, som skönjas där ~~[illegible]~~ borta vid horisonten. Ej heller gäller det i dag att i samlad trupp tåga ut i fält för att värna vårt kära fosterland, skydda hus och hem, kvinnor och barn från förödelsens styggelse, från liv eller lemmars förlust. Nej! I dag gäller det endast ett glatt återseende för de 'pojkar', vilka år 1887 försökte inhämta de för-

M. 8167:81.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

sta grunderna för militarisk fostran och strategi. Det gäller vidare, att här 'nyckta in' till ett nytt 'beväringsmöte', ett möte, ett sammanträffande, där vi under skämt och glam kunna återuppliva åtskilligt från det mångbesjungna Tvedöra, vilket för oss nymmer så många glada minnen från ungdomens härliga, sunna tid – för 50 år sedan.

– – –

Många äro de av våra exerciskamrater, som den obeveklige tiumannen under dessa 50 år skördat, och vilka vi ej just gärna vedat se närvarande i denna vår krets, men som gått före oss till livets sista 'lägerplats'.

Frid över deras minne där borta i de dödas vilostad, varhelst den än må vara förlagd! – – –

– – –

<u>Vi</u>, som förunnats att uppleva detta jubileum, <u>vi</u>, som i dag samlats här, må <u>vi</u>, glada över denna upplevelse, tillbringa några ungenäma timmar tillsammans här ute, och här få erfara vad chefen för denna populära restaurang, den oskände providören, lyckats åstadkomma för att vi må bliva i tillfälle i dag göra jämförelser <u>med</u> och förnöjligen förmärka skillnaden <u>på</u> vad vi <u>här</u> få inmundiga och vad 'kronan'

M. 8167:82.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

5/

ville vi skulle förtära av den mat, som tillagades i grytor av väldiga dimensioner och i en större, för ändamålet grävd grop på Tredöra – för 50 år sedan.

Så må vi glömma allt vad omkring oss är
för dagar och stunder, som farit! –
Och minnenas farkost då oss stilla bär
tillbaka till tider, som varit.

Mina herrar och skånske män!

Släppen nu gäcken lös för att få fria tyglar, så att den kan jaga alla dagliga allvarstankar på flykt ut över det blånande hav, som i dag är redo för den långt härifrån, långt bort i det vändliga!

Och så hoppas jag, att

Fröjdfullt stämma av alla,
ingen är för sedsmad höjd!
Fritt må glada känslor nu walla
tills de nå sin högsta höjd!

6./

M. 8167: 83.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

De församlade marscherade så in i restaurangen och upp i festvåningen, där man bänkade sig kring en festligt dukad lunch. Festsalen var lustigt dekorerad med 'moderna beväringspågar' i papp och färger och bordet prytt med de blågula färgerna i vårens blomster.

Vid kaffet äskade flera talare ljud och berättade med humorns glimt i ögat dråpliga historier från den 'gamla, goda tiden', då Svedöra ännu fanns kvar som exercisplats.

Ett stort antal telegram från Östergötland och med till Ystad samt från Nauheim, från 'Tattfördjupne 15/' och från folkskollärarinnan Lina Ekren, Malmö, vilket löd så här:

Min fader var soldaten vid Livkompaniet av Kungliga Södra Skånska Infanteriregementet, korpralen nummer 91 Ekren.

Jag hälsar de män, som med trohet i sinnet
ha samlats i Malmö vid Svedöraminnet.
Gud hålle sin mäktiga skyddande hand
över konung och folk och fädernesland,
det lyse i själ och i sinne
vid vandomens strålande minne!

×

M. 8167:84.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

7.

En stund sedan sjöng kommendkapten John Johansson, Malmö, en av kamrat Ohlenquist författad 'Svedönavisa', vilken räknade 39 vers och föredrogs på den gamla välkända trallen, som alla så väl kände igen och instämde i. Det var unga pojkspolingar, som sjöngo, icke ärevördiga vithåriga 70-åringar.

De två första versen av visan återgivas här:

Det här en liten visa skulle bli, fallera,
om Södra Skåningars infanteri, fallera,
där vi oss lärde gå i takt och tre, fallera,
år adertonhundraåttiosju, fallera, o. s. v.

Vi även lärde göra stram kommö, - - -
som var bevärningsman ju göra bör, - - -
och magen skulle in och bröstet ut, - - -
men allt det där, det visste vi förut. - - -

×

Till sist höjdes ett fyrfaldigt leve för Sverige, åtföljt av 'Du gamla, du fria'.

8.

M. 8167:85.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Härmed var den i alla hänseende officiella delen av festen slut. Men många ägnade ännu en stund åt att upplifva gamla minnen och berätta historier från den tid, då 'far och ja' va' pojkar."

E. R. H.

M. 8167:86.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

När rödsotsepidemien grasserade i Malmö.

En drastisk skildring ur Malmö stads historia under åren 1880, 1881 och 1882.

Tusentals människoliv dukade under för den hemska farsoten.

Folkmängden i Malmö var i början av 1880-talet ej så synnerligen stor – nära 40.000 – men så mycket mera märktes denna stora massspillan bland barn, ungdom, medelålders och äldre personer. Dock var det oftast barn och äldre personer, som på grund av mindre motståndskraft dukade under. Hemsökelsen spred sorg och bekymmer inom en mängd familjer, företrädesvis bland den fattigare och trångbodda befolkningen, där faderns eller moderns – ibland båda – bortgång kändes dubbelt smärtsam genom förlusten av det ekonomiska stödet för familjens försörjning eller hemmets och barnens moderliga omvårdnad. Det

2.

M. 8167:87.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

fanns bl. a. en familj i Storgatan 6 – min första bostad i Malmö – där fadern och modern samt 4 av 7 barn rycktes bort, lämnande de 3 yngsta efter sig i djupaste armod, utan föräldrar och syskon. Verkningarna av denna epidemi sträckte sig icke blott till dem, som förlorade kära anförvanter, utan till snart sagt var enda näringsidkare i staden. Det ekonomiska avbräck, som rödsoten vållade affärslivet, kunde icke uppskattas i penningar. En formlig panik uppstod både inom och utom samhället. Förlusterna voro högst betydliga.

Stadens snuskhetsförhållanden, speciellt bland de fattigare och mest barnrika familjerna överhuvud renhållningsväsendet i övrigt, voro under all kritik, kloaksystemet ytterst primitivt, varför en del förbättringar voro synnerligen påkallade. Kanalernas pestförande ångor, denna stora stinkande kloak, dit fabrikernas spillvatten – Samuel Frosts garveri vid Storgatan med sitt illaluktande pryvatten och Ullefabrikens varma, rykande vattenmassor samt närliggande gårdars oreenligheter m. m. – i stora mängder hade sitt utlopp, ansågs, och det med rätta, vara en kraftskada på "renhållsrådet". Det dåliga dricksvattnet ur

M. 8167:88.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

brunnarna med små levande krypdjur, var också en bidragande orsak till smittohärdens utbredning.

×

Epidemien härjade huvudsakligast på gamla Lugnet med sina många illa underhållna småhus, där spillvatten och vedligheter av alla slag gick ut i öppna rännstenar och därifrån ut till en vid Tåptengatans norra del befintlig gyttjegrop, från vilken det sedan ~~[illegible]~~ så sakta genom trätunnor under Brottningatan utströmmade i kanalen, vilken under den varma sommartiden företedde anblicken av halvkokande, gråaktig välling med sina uppstigande, pittrande vattenblåsor.

I gårdarna till de fastigheter, som voro belägna i kvarteren 2.2 Ölgen och 2.3 Björnen, mellan dåvarande Davidshall och inåt Lugnet angränsande kvarter, fanns djupa, gyttjiga hålor, i vilka avskräde m. m. samlades. Gatorna och gångbanorna voro ej stenlagda, utan bestodo ~~[illegible]~~ mest av gropiga ojämnheter, i vilka samlades stinkande vattenpölar.

4.

M. 8167:89.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Myndigheterna voro dåligt rustade och stodo maktlösa under alla dessa tre hemsökelsens år mot den hemska farsoten. Tusentals sjukdomsfall inträffade varje vecka under den varmaste årstiden och uppåt hundra dödsfall samma tid. De, som tillverkade likkistorna, fingo arbeta så gott som dag och natt. Många gånger bestodo dessa s. k. kistor endast av i en hast hopspikade trälådor utan handtag och endast överdragna med vattenblandad sot.

Det var en mer än sorglig anblick, när man såg huruvu transporterna av de döda försiggingo. Ofta voro flera "kistor" med sina lik staplade ovanpå varandra och placerade på vanliga åkarevagnar med sido- och ändgavlar. Några begravningsgäster syntes ej till för att ledsaga sina avlidna ~~[illegible]~~ anhöriga eller vårdare till kyrkogården. Transporten av liken fick endast försiggå på kvällarna efter skymningens inbrott eller tidigt på morgonen innan arbetarna gingo till sina respektive arbetsplatser.

På kyrkogården grävdes dag och natt stora gravar med plats för flera lik. Jordfästningen skedde i klump två gånger i veckan, och en-

M. 8167 : 90.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

dast ett tunt lager av jord kastades över de döda, för att sedan efter hand fullständigt igenfylla gravarna. Det hände till och med mer än en gång, att jordras inträffade innan lik blivit nedsänkta i de öppna gravarna, vilket i den intensiva brådskan hade till följd, att begravningsceremoni ändå förrättades vid sådan grav och liken förväxlades med varandra. Prästernas antal var ej stort, utan minsta möjliga i de båda församlingarna (Petri och Carli). S:t ~~[illegible]~~ Pauli och S:t Johannes kyrkoförsamlingar existerade ej på den tiden.

Extra läkare måste hitbeordras från andra platser, nämligen J. C. Fahl, W. Callmer och C. Ekroth, vilka jämte stadens egna läkare, Otto Möller, C. Brandberg och Carl Bop, anlitades i stor utsträckning. Härom särskild rekommiss tillkallades professor E. Heyman.

×

De insjuknade rödsotspatienterna fördelades, förutom i hemmen, på Mariama sjukhuset, som då låg vid Slottsgatan, mitt för Kungsparken, Kommunsjukhuset vid nuvarande fisktorget på Norra Vallgatan, anstalten för sinnessjuka på Rundelsgatan och Epidemisjukhuset samt, såsom reserv,

6.

M. 8167:91.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

folkskolorna, där höstterminens början blivit uppskjuten. Även på fängelset fick man påhälsning av rödsoten.

Denna svåra sjukdom började först med häftig diarré, vilken ofta övergick till blodblandad sådan och förorsakade svåra smärtor, feber och stor avmattning. Stadens hälsovårdsnämnd påbjöd visserligen särskilda försiktighetsåtgärder mot den allhärjande farsoten. Bostäder skulle rökas med svavel, fastighetsägarna ålades vid höga böter att dagligen tömma och rengöra avträden och gödselstäder, varefter de skulle beströs med karbolsyreblandad kalk. Många husvärdar blevo bötfällda, enär de ignorerade hälsovårdsnämndens bestämmelser. Gårdsbrunnarna utanför respektive fastigheter, huvudsakligast på Lugnet, och i närheten belägna diken skulle även desinficeras med karbolsyreblandad kalk. Karantän påbjöds för resande Malmö-Köpenhamn. Genom hälsovårdsnämndens försorg ställdes erskilda personer till fastighetsägarnas förfogande för att mot stadgad ersättning vara behjälpliga med tömning, rengöring m. m. Stadsfullmäktige anslogo 5,000 kr. till epidemiens bekämpande. Konung Oscar II gjorde telegrafisk förfrågan angående rödsotens framfart och ansökt få bliva à jour

7.

M. 8167 : 92.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

med dess anmna, enär han ställde i utsikt att statsunderstöd eventuellt kunde påräknas för stadens dränering och kanalernas ventilering.

Efter att ha börjat på sommaren 1880, återkom rödsotsepidemien vid samma årstid 1881 för att under den varmaste perioden år 1882 nå kulmen, såväl vad sjukdoms- som dödsfall beträffade. Året därpå, eller år 1883, var farsoten slut och återkom icke utan i enstaka, lindrigare fall.

För den fattigare delen av befolkningen anordnade hälsovårdsnämnden tre soppkokningsanstalter, en å Arbetareföreningen, då vid Stora Trädgårdsgatan på Novilla, en å Arbetsinrättningen vid Västergatan, en hos patron Jeppa Andersson på Vårkum (ej att förväxla med nuvarande Vårkum) och en å Nya Bijouteriet, där på läkares rekvisition gratishållning försiggick av vinblandad soppa samt kraftig buljong och något rödvin äfvensom karbolsyretvål. En enskild person här i staden skänkte 500 helbuteljer rödvin, firmorna Wiens Lederholm & Co, Ad. Face & Söner, H. P. Pettersson & Son, Frick & Oldberg och Hans Friis tillhandahöll rödvin och i stora partier. Firman M. Zadig skänkte ett större parti karbolsyretvål för gratisutdelning.

×

8.

M. 8167:93.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Hur sorglig denna rödsotsepidemi än var, så hade den även sina kuriösa episoder. Sålunda omtalades bl.a., att en patient på Epidemisjukhuset blivit såsom död nedburen i sjukhusets källare. Men några timmar därefter befanns han promenera omkring på golvet, kalkad över bröstet och ansiktet.

E.R.H.